

Lopend *Vuur*

Onverhard wandelen

Thema: wandelen en het spoor

Jubileumroute spoorpad Axel

Zwerven over de Veluwe

Gelderse zandweg blijft!

Van de redactie

Hebben de afgelopen maanden ons juist niet laten ervaren dat Nederland nog zoveel moois te bieden heeft? De redactie heeft daarom het oog laten vallen op een thema dat past bij het eropuit trekken in eigen land: het spoor. Precies! 'Waar zouden we zijn zonder de trein?'

Helaas heeft het gebruik van de trein voor wandelaars soms ook een schaduwzijde. Door het steeds intensiever gebruik van het spoor wordt de druk om onbeveiligde spoorwegaanpakken af te sluiten steeds groter. Maar die maken het juist vaak voor wandelaars mogelijk om het spoor te kruisen, zeker in het landelijk gebied. In het eerste artikel gaan we in op de negatieve gevolgen die afsluitingen kunnen hebben en op het belang van goede alternatieve oplossingen voor wandelaars. Oude spoorbanen kunnen een inspiratiebron zijn voor routemakers. In dit nummer vind je enkele mooie voorbeelden van hergebruik. Ook de jubileumroute in Zeeuws Vlaanderen volgt een oude spoorlijn. In dit themanummer mag de NS-wandeling natuurlijk niet ontbreken. Eerst komt de bedenker van nieuwe NS-wandelingen aan het woord, daarna leidt Constance Kemperman ons langs een (oude) NS-route in Friesland met onderweg verrassend veel kunst. Jos van der Heide gaat dit keer voor ons op pad op de Veluwe.

José Noijons heeft kenbaar gemaakt na afronding van dit nummer de redactie te verlaten. De overige redactieleden bedanken hem voor de prettige samenwerking in de afgelopen zes jaar. De kwaliteit van het blad heeft onder zijn leiding een hoog niveau bereikt. Zijn interviews met mensen uit de wandelwereld waren altijd boeiend en informatief. Ook namens de lezers: bedankt José! Elders in dit nummer doen we een oproep aan TeVoeters die interesse hebben de redactie te komen versterken.

Op het achterbalkon van de loc hierboven zie je een nieuw gezicht, Els Harinck. Zij versterkt al een tijdje de webredactie en draait sinds kort ook mee in de redactie Lopend Vuur. In het volgende nummer zal zij zichzelf verder introduceren.

Weer veel lees- en wandelplezier gewenst!

Colofon

Lopend Vuur is het ledenblad van de vereniging TeVoet. Het verschijnt drie maal per jaar.

Jaargang 27 • nummer 2 • september 2021

Redactie

Aan dit nummer van Lopend Vuur werkten mee: Michiel Broekman, Nico van Delft, Alice Drenthe, Diny van Faassen, Niek Fraterman, Eric Giesbers, Els Harinck, Frank Hart, Jos van der Heide, Jeroen Jacobse, Constance Kemperman, Chris Louwerse, José Noijons, Peter Oosterling, Jan Rijnsburger, Ad Snelderwaard, Lia Trimp, Sietske de Vet, Nico Vlasveld en Henk Zandvoort. Reacties en bijdragen kunnen worden gezonden naar: redactielopendvuur@tevoet.nl

Vereniging

TeVoet heeft ten doel het in ruime zin behartigen van de belangen van de wandelaar in Nederland. TeVoet zet zich in voor behoud, verbetering en uitbreiding van onverharde paden. TeVoet streeft naar een optimale wandelinfrastructuur die goed toegankelijk (en bewegwijzerd) is voor de recreatieve wandelaar en die bovendien de mogelijkheid biedt interessante cultuur-historische en landschappelijke elementen aan de wandelaar te tonen. Meer informatie over de vereniging TeVoet is te vinden op www.tevoet.nl

Lidmaatschap

Voor het aanmelden van nieuwe leden en voor verhuisberichten: Ledenadministratie TeVoet, P.C. Hooftlaan 111, 3351EL Papendrecht, ledenadministratie@tevoet.nl. Bankrekening NL49INGB0000372685 ten name van TeVoet. Het lidmaatschap van de vereniging bedraagt €17,50 per jaar. Het lidmaatschap wordt automatisch verlengd, tenzij vóór 1 december schriftelijk is opgezegd bij de ledenadministratie. Elke opzegging wordt bevestigd. Is de bevestiging niet binnen twee weken door de opzegger ontvangen dan is de opzegging niet bij TeVoet terecht gekomen. TeVoet is erkend als een Algemeen Nut Beogende Instelling (ANBI).

Bestuur

Jeroen Jacobse (voorzitter@tevoet.nl)
Vacature (secretaris@tevoet.nl)
Nico van Delft (penningmeester@tevoet.nl)
Jan Rijnsburger (bestuurslid1@tevoet.nl)
Ineke Thierauf (bestuurslid2@tevoet.nl)

Regiocontactpersonen

Contactinformatie van de regiocontactpersonen is te vinden op de website van TeVoet www.tevoet.nl
Vereniging > Regio's

Vormgeving en druk

Obreen Media, Hendrik-Ido-Ambacht

Het volgende nummer van Lopend Vuur verschijnt in december 2021. Inleveren van kopij vóór 1 november 2021 bij: redactielopendvuur@tevoet.nl

Foto omslag: Spoorhuis Vinkeveen en Bellopad, Fred Triep

5

10

11

12

14

18

- 2 Van de redactie
- 4 Van het bestuur
- 5 Gesprek met Frank Hart: overwegen in de knel
- 7 Voorbeelden van nabo's in Diepenveen en Bodegraven
- 9 De paden op ...
- 10 Te Voet 25 jaar: wandeling in Zeeuws Vlaanderen
- 11 Op dood spoor
- 12 Interview Sietske de Vet, maker van NS-wandelingen
- 14 Friese Zuiderzeedijk
- 16 Rondwandeling bij Garderen
- 18 Regionieus

Van het bestuur

Covid lijkt voldoende getemd om elkaar weer in levenden lijve te kunnen ontmoeten. Ook de bestuursleden treffen elkaar binnenkort weer eens fysiek. Om dat helemaal te bewijzen is er op 30 oktober dan ook onze Algemene Ledenvergadering (ALV) waar jullie ons aan de tand mogen voelen.

Al of niet haperend hebben we echter de afgelopen tijd ook online vergaderd. Zo was het goed om de regiocontactpersonen gezamenlijk te spreken over wat er onder hen en in de regio's leeft. Uit dat gesprek kwamen thema's die in meerdere regio's aandacht vragen en waarop we landelijk actie kunnen organiseren. Enkele thema's, soms met regionale accentverschillen, zijn: de (ondermaatse) kwaliteit van routeplanners (o.a. % verhard/onverhard en seizoensluitingen), onzekerheden rond routebureaus, boerenlandpadregelingen en de bedreigingen voor de kwaliteit van de paden door fietspadisering of mtb-parcoursen. En dan niet te vergeten de confrontaties met grote infrastructuur. Er zijn intussen voorbeelden van prachtige oplossingen, maar met name de opheffingen van kruisingsgelegenheden voor langzaam verkeer met spoorwegen, baren ons zorgen. De meest recente dreigende opheffing van een spoorpassage is bij Bodegraven. De Wierickeroute, al bijna even monumentaal als het werelderfgoed waar hij over loopt, dreigt erdoor verloren te gaan. Lees op blz. 8 hoe TeVoet ook hier in het geweer komt.

Twee regiocontactpersonen lieten overigens weten hun functie niet meer te willen continueren. In Noord-Brabant is Harry Benschop gestopt en in Noord-Holland zal Fred Triep op 1/1/2022 stoppen. Dank voor jullie jarenlange bevlogen inzet! Maar wie wil hun rol overnemen? Daarnaast zijn er ook nog vacatures in Groningen/Drenthe en Zeeland. We kunnen tot onze vreugd wel melden dat er weer een regiocontactpersoon is voor Overijssel, Harry Uitermark! Het belang van de regiocontactpersonen mag niet onderschat worden. Zij bepalen in grote mate zelf de inhoud van hun rol. Die zal ook afhangen van het aantal actieve leden, alsook de specifieke kansen en problemen in een regio. Maar in hun entamerende en coördinerende sleutelrol zijn zij uiteindelijk in hoge mate bepalend voor de identiteit en kracht van TeVoet. Bedreigingen en kansen voor wandelaars worden immers vooral op lokaal en regionaal niveau gezien en het delen van onze passie voor het wandelen doe je ook sneller met mensen uit de omgeving. De regiocontactpersonen zijn de eerste aanspreekpunten van TeVoet. Zij zijn medebepalend voor het antwoord op de vraag of het kan komen tot bundeling van kennis en krachten, ook met andere partijen in de regio.

Over vacatures gesproken: in het vorige nummer meldden wij nog dat Jos van der Heide ons kwam versterken als bestuurslid. Hij meldde dat dit tijdelijk zou zijn en intussen besloot hij dat die

tijdelijkheid per 1 januari afloopt. Wie meldt zich om ons bestuur als secretaris vanaf 2022 te komen versterken?

Jeroen Jacobse, voorzitter

Lidmaatschap: incassomachtiging en opzegging

Na het bericht in LV 04/2021 over het vele werk voor mij is aan 70 leden een hernieuwd verzoek gedaan een incassomachtiging af te geven. Dat heeft 15 nieuwe machtigingen opgeleverd. De machtiging heeft als voordeel dat u uw betaling niet kunt vergeten en dat de penningmeester veel tijd spaart. Jammer dat vorig jaar ruim 20 leden geen incassomachtiging wilden afgeven. Zij menen dat bij een bezwaar het bijna onmogelijk is om een betaling te weigeren en een incasso stop te zetten. Een achterhaald idee: een telefoontje of mail naar de bank is voldoende. Met internetbankieren is het nog simpeler. Bij de incasso staat een weigerknop. De penningmeester ziet graag dat de leden die dat nog niet hebben gedaan alsnog een machtiging afgeven. Formulieren zijn aan te vragen via <penningmeester@tevoet.nl>. Mocht u het lidmaatschap willen opzeggen lees dan goed de informatie in het colofon onder Lidmaatschap.

Ledenwerving

In de ALV van november 2019 werd het voorstel van het bestuur om toe te werken naar een opgaan van vereniging TeVoet in stichting Wandelnet afgewezen. Dat was mede ingegeven door het dalende ledenbestand (30% in 5 jaar tijd). Sinds november 2020 ziet het nieuwe bestuur weer een lichte stijging van het aantal leden (9% sinds begin dit jaar), maar dat is niet genoeg. Daarom is het belangrijk dat u als lid om u heen kijkt en wandelaars enthousiasmeert om lid van onze vereniging te worden. In dit blad vindt u 2 flyers die u aan potentiële leden kunt uitreiken. Via <ledenadministratie@tevoet.nl> kunt u nog extra flyers bestellen.

Het lidmaatschap kost € 17,50 per kalenderjaar. Daarvoor ontvangt het lid 3 keer per jaar ons mooie blad Lopend Vuur, worden bij deelname aan door TeVoet georganiseerde wandelingen geen kosten berekend, heeft men stemrecht in de ALV en kan men bij de vereniging steun en bondgenoten vinden bij de bescherming of ontwikkeling van wandelgelegenheden. Een partner (zelfde adres) kan volwaardig lid worden van TeVoet tegen € 10,00 per kalenderjaar (partnerlidmaatschap) maar dan zonder het blad Lopend Vuur. Verder is een cadeaulidmaatschap een mogelijkheid. Het mes snijdt aan drie kanten: u heeft een mooi cadeau, de ontvanger krijgt een lidmaatschap met Lopend Vuur en de vereniging heeft er een lid bij.

Nico van Delft, penningmeester en ledenadministrateur

Overweg opgeheven?

Acties om spoorwegovergangen open te houden

Frank Hart is de coördinator belangenbehartiging bij Wandelnet. Hij volgde in die functie Ankie van Dijk op die directeur van Wandelnet werd. Hij doet zijn werk niet in zijn eentje, maar met heel veel vrijwilligers in den lande. Resultaten worden behaald in de provincies en in de gemeenten. Landelijk neemt het bureau van Wandelnet meestal het voortouw. Frank werkt ook samen met vrijwilligers die zich hebben gespecialiseerd op thema's zoals de omgevingswet of barrières, bijvoorbeeld onbewaakte overwegen die gesloten dreigen te worden. Dit laatste komt uitvoerig in dit gesprek aan bod.

Er zijn belangrijke thema's waar Wandelnet actief is, zoals de omgevingswet. 'Veel gemeenten, provincies en het Rijk maken op dit moment omgevingsvisies en wij vinden het belangrijk dat daarin ook het wandelbelang naar voren wordt gebracht. Het belang van wandelaars en van voetgangers in het algemeen: "ruimte voor lopen". Het thema Natuur en Landschap vormt een erg belangrijk dossier op dit moment. Het gaat niet goed met de natuur in Nederland. Recreatie heeft ook invloed op de kwaliteit van de natuur. We zien nu dat hoogwaardige natuurgebieden in toenemende mate worden afgesloten, ook voor recreatie. Als dat echt ingrijpt op een LAW of streekpad, dan heeft dat invloed op de kwaliteit van de route. En dan zijn er de barrières. Spoorwegen en andere wegen kunnen barrières zijn voor wandelaars. Wij proberen te voorkomen dat een nieuwe weg een barrière wordt of dat er een oversteek over een weg wordt afgeschaft. Dat is echt een heel belangrijk dossier voor Wandelnet.'

Sluitingen

Hoewel de (mogelijke) sluiting van niet actief beveiligde overwegen (nabo's) op heel lokaal niveau plaatsvindt, heeft

Wandelnet daar toch een nadrukkelijke, trekkende rol want dan gaat het ook over de recreatieve wandelinfrastructuur. 'We moeten daarbij op alle fronten (lokaal en nationaal) actief zijn om het maximale uit het nabo-programma te kunnen halen. Rond 2013 is besloten tot het aanpakken van alle nabo's eigenlijk puur vanuit het veiligheidsbelang: er vonden te veel ongevallen plaats op die overwegen. Het streven was om in 2024 alle nabo's op te heffen. Dat hoefde niet te betekenen dat alles radicaal zou worden afgesloten, maar het begon toch wel met rigoureuze afsluitingen, zonder dat er rekening werd gehouden met het lokale belang en met het recreatieve belang. Dat heeft geleid tot stevige acties zoals bij de nabo bij het Laantje van Alverna (gemeente Heemstede), dat is echt een strijdakker geweest. ProRail kreeg toen wel door dat als ze op deze manier alle nabo's gingen aanpakken ze 2024 nooit zouden halen. Er ontstond langzamerhand een klein beetje begrip voor dat het afsluiten van nabo's veel invloed zal hebben op de recreatieve infrastructuur.'

Wandelnet heeft er alle begrip voor dat er een oplossing voor de nabo's moet komen: de veiligheid is daarbij gediend. Maar als je kijkt naar het aantal ongevallen per jaar en meer specifiek naar het aantal ongevallen bij recreatieve gebruikers – fietsers en wandelaars - dan valt dat in het niet bij het totaal van ongelukken. Dat maakt het allemaal heel gevoelig.

Enorme kosten

'Bij het programma om in 2024 alle nabo's te sluiten gaat het om enorme bedragen: je spreekt hier over miljoenen, richting 80 miljoen. Het gaat daarbij ook om ondertunneling, een brug, beveiliging, het omleggen van wegen en wandelroutes. Ook het hele proces zelf kost heel veel geld: mankracht van ProRail, gemeenten en adviesbureaus die gaan rekenen en tekenen. Sinds 2014 is het budget zeker al drie keer verhoogd om de vaart er in te houden. Na de toestand bij Alverna is er een

Nabo landgoed Leyduin (N-H)

afpraak gemaakt tussen het Ministerie van Infrastructuur, als opdrachtgever van ProRail, en vier organisaties die het recreatieve belang vertegenwoordigen, waaronder Wandelnet. Daaruit is voortgekomen een afsprakenkader met als ondertekenaars het Ministerie, ProRail, NOC*NSF, ANWB, Fietsersbond, het Fietsplatform en Wandelnet. Er is toen een adviesgroep “Infrastructuur en Recreatie” gevormd. Wandelnet is daar voorzitter en secretaris van. Het Ministerie financiert deze activiteit.’ Voordat er een afsprakenkader is gemaakt is er gekeken naar alle ca 300 nabo’s: is er sprake van een recreatief belang? Bij zo’n 80 nabo’s is daar sprake van. Het gaat daarbij niet alleen om nabo’s waar een wandel-, fiets- of ruiterroute overheen gaat, maar er is ook gekeken naar het belang van een overweg waar mensen ommetjes kunnen maken.’

Gemeentelijk beleid

‘De belangrijkste partijen waarmee Wandelnet rond de sluiting van nabo’s te maken heeft, zijn ProRail en de gemeenten. Met ProRail is er een afsprakenkader, met de gemeenten is dat er niet, terwijl de belangen daar soms heel groot zijn. De gemeenten moeten weten dat er sprake kan zijn van een recreatief belang. Maar dat weet men niet altijd. De afspraak is dat ProRail dat kenbaar maakt aan de gemeenten: jullie moeten de adviesgroep infrastructuur en recreatie inschakelen. Voor een gemeente is er daarnaast het veiligheidsbelang, maar ook het algemene nut. Bij Lochem is er bijvoorbeeld een nabo die nu gebruikt wordt door schoolgaande kinderen. Dat is nu een verkeersluwe route, maar als je die nabo zou afsluiten, moeten de kinderen een heel eind omfietsen over een veel minder veilige weg. Maar er is nog meer: er is in Lochem sprake van wel acht nabo’s waarvoor allemaal een oplossing moet komen. Als je die allemaal met spoorbomen zou beveiligen of er een boven- of onderdoorgang zou maken, kost dat miljoenen euro’s. Maar een gemeente als Lochem met een relatief kleine begroting kan moeilijk acht overwegen gaan beveiligen. Gelukkig neemt de provincie in sommige gevallen ook een deel van de kosten over.’

Gebiedsgerichte aanpak

‘Wat vaak een succesfactor in de aanpak is, is dat we niet kijken naar een specifieke nabo, maar dat we kijken naar het totale gebied: de integrale gebiedsgerichte aanpak. Vanuit een gebied kunnen we veel beter motiveren waarom het belangrijk is om een aantal verbindingen in stand te houden. En als dat niet lukt wat dan de alternatieven kunnen zijn, bijvoorbeeld een extra (beschermd) paadje langs de spoorlijn of het toeleiden naar een bewaakte overgang die er al is. Met zo’n aanpak konden we in een gemeente als Lochem best veel voor elkaar krijgen. Het was een van onze voorbeeldprojecten: er komt nu een wandeltunnel op één plek en er wordt een overweg beveiligd. Een aantal overwegen mag wat de adviesgroep betreft ook worden afgesloten, omdat het recreatief belang beperkt is. Lokaal kan er soms veel rumoer ontstaan over één te sluiten nabo, omdat de mensen die rondom die overweg

Alternatieve passage in Delfland

wonen, straks hun ommetjes niet meer kunnen maken.’ ‘Om echt te kunnen meepraten bij dit soort processen is het heel belangrijk om lokaal ook medestanders te vinden. De politiek luistert veel meer naar hun eigen bewoners dan naar een club deskundigen. We hebben veel geleerd van deze aanpak: het inzetten op het recreatief belang is vaak niet genoeg. Bij zo’n vijftien gebieden hebben alle betrokken recreatieve partijen gezegd dat de verbindingen moeten worden gehandhaafd. We maken nu gebiedsanalyses waarbij we ook kijken naar welke potentiële medestanders we daar kunnen vinden: lokale dorpsverenigingen, actiegroepen of politici zodat we sterker staan in de onderhandelingen.’

Wat is het standpunt van Wandelnet zelf in deze onderhandelingen?

‘In de afwegingen voor de oplossing van de nabo’s moet goed gekeken zijn naar de mogelijkheden om belangrijke wandelverbindingen in stand te houden. Wij willen meedenken over oplossingen als beveiligen, ondertunneling of een brug. Een van onze grootste frustraties is dat veel oplossingen afketsen op “te duur”. Wij vinden dat er veel beter gekeken moet worden naar creatieve, innovatieve oplossingen, zoals gebruik maken van nabijgelegen viaducten of een goedkoop in serie geproduceerd tunneltje dat je gewoon onder het spoor kan drukken.’

José Noijons

Foto's: Wandelnet, Peter Oosterling, Niek Fraterman

Nabo Schapenzandweg, Diepenveen

In het interview met Frank Hart wordt vooral het beleid rond nabo's en de rol daarin van ProRail belicht en hoe op landelijk niveau Wandelnet vanuit het recreatieve belang daarop inspeelt. Op de volgende pagina's zetten we de stap naar de regio door een aantal praktijkvoorbeelden van met sluiting bedreigde nabo's te beschrijven: bij Diepenveen in Overijssel en bij Bodegraven in Zuid-Holland. We laten zien hoe belangenbehartigers van Wandelnet en TeVoet op lokaal niveau lobbyen bij gemeenten en ProRail om de nadelige gevolgen voor wandelaars zoveel mogelijk te beperken. Het is een willekeurige keuze. Op de website van ProRail (<prorail.nl>) vind je een interactieve kaart met maar liefst 180 openbaar toegankelijke nabo's. Alleen in Overijssel gaat het al om 26 nabo's waarvan 17 met een recreatief belang. Kortom: er is nog genoeg te doen voor regionale belangenbehartigers.

Nabo's Diepenveen (Ov)

Ten noorden van Deventer ligt een landgoederenzone: Nieuw en Oud Rande. Tussen dit wandelgebied en de kern van Diepenveen ligt de spoorlijn Deventer-Zwolle. Tussen twee beveiligde overwegen (op het kaartje: O) liggen nog twee nabo's (niet actief bewaakte overwegen). Deze nabo's zijn op het kaartje aangeduid met A en B. De noordelijke nabo (A) wordt druk gebruikt voor het maken van rondjes vanuit het dorp naar het landgoed en is opgenomen in het wandelnetwerk Salland. De overweg is beveiligd met hekken die door de recreanten kunnen worden geopend. De zuidelijke nabo (B) wordt voornamelijk gebruikt door de bewoners van een huis aan de westkant van het spoor. Het is hun enige verbinding (per auto) met de buitenwereld.

ProRail wil beide nabo's opheffen en organiseert twee inloopbijeenkomsten in 2018. Deze worden goed bezocht en ook de directie van ProRail, de wethouder gemeente Deventer en Wandelnet zijn present. Er wordt een werkgroep gevormd om opties uit te werken.

Er zijn twee problemen:

- de ontsluiting voor de bewoners van de woning: als de zuidelijke overweg wordt opgeheven, moet er over grondgebied van een particuliere eigenaar en van Stichting IJssellandschap een aparte toegangsweg voor de bewoners aangelegd worden.
- het besluit van de gemeente Deventer om niet mee te betalen: ProRail hanteert als uitgangspunt dat lokale overheden de helft betalen.

De inzet van Wandelnet is het behoud van minimaal één van de twee overwegen en gezien het recreatieve belang het liefst de noordelijke. In 2019 wordt door ProRail en de gemeente verder onderzoek verricht. Door de impasse over de financiën blijft het lang stil. Uiteindelijk is de provincie Overijssel bereid ook mee te betalen en dat trekt de gemeente Deventer over de streep. In juni 2021 wordt besloten de noordelijke overweg af te sluiten en de zuidelijke te beveiligen met slagbomen (AHOB). De uitvoering zal naar verwachting in 2023 zijn. Daar wordt Wandelnet ook bij betrokken en de Stichting IJssellandschap zal meewerken aan het omleggen van de wandelroutes.

Met bijdragen van: Eric Giesbers (tekst) en Peter Oosterling (foto)

Nabo Bodegraven (Z-H)

Het gaat om de spoorwegovergang in de lijn Leiden-Utrecht (enkel spoor), naast de watergang Dubbele Wiericke bij Nieuwerbrug. Een overgang beveiligd met klaphekken, die alleen toegankelijk is voor voetgangers en is opgenomen in het wandelnetwerk Gouwe Wiericke en de Wierickeroute (zie kader en kaartje). In februari 2018 vindt een overleg plaats tussen de gemeente Bodegraven, ProRail en TeVoet ZH (Kees Rotteveel en Lia Trimp). Het plan is de nabo op te heffen vanwege de veiligheid. ProRail heeft onderzoek gedaan en daar rolt een betaalbaar alternatief uit: een zitpontje door een bestaande duiker onder de spoordijk, 100 meter vanaf de spoorwegovergang naast de Dubbele Wiericke. TeVoet steunt deze oplossing.

In mei 2018 hebben Kees Rotteveel en Frank Hart (Wandelnet) de oplossing voor dit plan verder uitgewerkt. Door gebrek aan medewerking van ProRail is dat echter niet aan de gemeente gestuurd. Lia heeft wel enkele malen contact gehad met de ambtenaar. De gemeente en ProRail zien af van het plan voor een zitpontje. Er komt een nieuwe (vervangende) duiker die kleiner is en alleen geschikt voor water. Een grotere duiker met ook ruimte voor een voorziening voor wandelaars zou te duur worden. Ook zou het voetpad weinig gebruikt worden (brugwachter: max. 10 wandelaars per dag). Als alternatief zal een wandelpad langs het spoor worden aangelegd op grond van ProRail. Dit pad sluit aan op een nieuw wandelpad rond het bouwplan Wijde Wiericke. De spoorkruising voor wandelaars bij de Dubbele Wiericke komt in het alternatieve plan te vervallen. Op 26 mei 2021 heeft de gemeenteraad dit plan vastgesteld en besloten de nabo bij de Dubbele Wiericke op te heffen zodra de alternatieve route gereed is.

Uit onderzoek van TeVoet is gebleken dat de gemeente de procedure uit de Algemene wet bestuursrecht niet heeft gevolgd. Het besluit is namelijk niet gepubliceerd. Verder is het afsprakenkader, ondertekend door o.a. ProRail, niet gehanteerd (zie daarover het gesprek met Frank Hart). De gemeente heeft het advies dat hieruit voortvloeit bij sluiting van een nabo niet gevolgd en evenmin aan de raad voorgelegd. Bij negeren van het advies dient er een risicoanalyse plaats te vinden door de Inspectie Leefomgeving en Transport en dat is niet

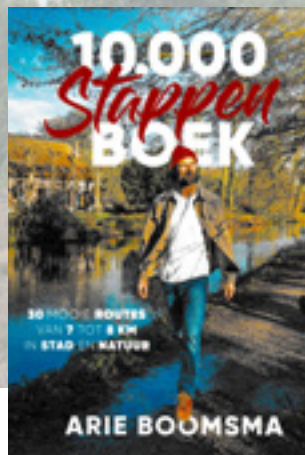
Wierickeroute

De Wierickeroute is een rondwandeling van 21 km door het Groene Hart, op de grens van Utrecht. Een van de oudste provinciale wandelroutes in Zuid-Holland, onder meer over onverharde paden langs de kades van de Enkele en Dubbele Wiericke. Beide watergangen begrenzen de polder Lange Weide en maken deel uit van de Oude Hollandse waterlinie. Aan de noordzijde volgt de route het trekkpad langs de Oude Rijn tot aan Fort Wierickerschans (vlakbij Bodegraven) waar de Enkele Wiericke begint. Aan de zuidzijde loopt de route over de Steinsedijk langs de Hollandse IJssel naar Goejanvervellesluis in Hekendorp, het begin van de Dubbele Wiericke. Er was vroeger een NS-wandeling Wiericke van Bodegraven naar Haastrecht langs de Enkele Wiericke.

gebeurd. Op 7 juli 2021 heeft TeVoet ZH alsnog een (inleidend) bezwaarschrift ingediend tegen het besluit van de raad om de nabo te laten vervallen en een maand later een inhoudelijke onderbouwing. TeVoet zal mogelijk nog een voorlopige voorziening bij de rechtbank aanvragen mocht er toch een besluit vallen tot definitieve afsluiting van de overweg.

Met bijdragen van: Lia Trimp (tekst) en Henk Zandvoort (foto)

De paden op...

Morgenrood trektocht #03 - Nivon natuurvrienden

Geen nieuwe NS-wandelingen, dus ook geen 2-daagse. Nivon is in dat gat gesprongen en doet suggesties voor 2-daagse trektochten in eigen land. De tochten lopen over bestaande paden en bieden de mogelijkheid te overnachten in een Natuurvriendenhuis. Zo ook 'Morgenrood', trektocht nr 3. Je begint bij NS Boxtel, loopt over het Brabants Vennepad (18 km) tot het Nivon-huis in de Oisterwijkse bossen. De volgende dag ga je verder (17 km) tot station Tilburg. Je kunt dag 1 ook beëindigen in Oisterwijk en daar bijvoorbeeld overnachten of de trein naar huis nemen. De tochten (4 stuks) worden als weerbestendig, heel flexibel vouwblad verkocht. Makkelijk om mee te nemen. Aan de ene kant de wandelkaart met routelijnen, aan de andere kant de routebeschrijving, de bezienswaardigheden en info over het back-to-basic overnachten. In principe zorg je in Nivon-huizen zelf voor je eten, maar Thuisbezorgd is er geen onbekende meer. Via de QR-code krijg je de route op je telefoon.

per stuk € 4,95 lid/ € 7,49 niet-lid nivon.nl

10.000 stappen boek - Arie Boomsma

Een wandelboek uitgeven in de vorm van een stoeptegels en 250 pagina's dik. Een soort *coffee-table-book*. Was dat de bedoeling van de ANWB? Dit zou een handboek voor de beginnende wandelaar kunnen zijn, ware het niet dat de omvang velen zal afschrikken. De Japanse arts Hatano berekende dat 10.000 stappen per dag heel goed is voor de gezondheid. Gemiddeld 6.000 maken we so-wie-so al, zei hij. Nog een half uur stevig lopen leveren de overige 4.000. Arie Boomsma presenteert in woord en veel (zelf)beelden zijn favoriete 10.000 stappen-wandelingen, 30 stuks door steden en natuurgebieden. "Lopen kan overal en altijd", zegt hij. Naast lopen zijn er tips voor o.a. pushups, ademhaling en hoe om te gaan met hoge nood tijdens het lopen. In het bijgevoegde Routeboekje staan de kaart, de routebeschrijving en als praktische info het start-parkeerterrein en de kosten per uur. Geen gps-info, maar de stappenteller-app moet wel geïnstalleerd zijn.

€ 31,99 lid / € 32,99 niet-lid webwinkel.anwb.nl

Wandelen buiten de binnenstad van Groningen - Marycke Naber

Waar vind ik dat spectaculaire gebouw? De omslagen van deze wandelserie (alweer het 10e deel) maken nieuwsgierig. Net als de inhoud. De gids is opgezet volgens het beproefde concept. Veel foto's, veel info, een routebeschrijving en een duidelijke kaart met schaal-aanduiding. Het kiezen van een route is eenvoudig: lees de zeer beknopte beschrijving van de route en bekijk de foto's van de bezienswaardigheden onderweg. Vooral dat laatste is van belang want een (bijna) stadswandeling is vooral om je heen kijken, nieuwe dingen zien en oude herbeleven. De combinatie oud versus nieuw maakt de wandelingen ware ontdekkingstochten. En de ervaren routemaakster Marycke Naber zorgt daarvoor. De gids telt 10 wandelingen van 10 tot 16 km door stad en ommeland, goed bereikbaar met het OV en ook de horeca wordt niet vergeten. Om met het boek (128 pag.) in de hand te lopen, is niet te doen, maar gpx-bestanden en de meest actuele versie van de beschrijvingen zijn op internet te vinden.

€ 16,95 gegarandeerd onregelmatig.nl

Zwarte Woud-zuid - Bernhard Pollmann

Laten we weer voorzichtig de grens over gaan. Volgens de auteur is dit gebied ten zuiden van Freiburg een natuurparadijs. Hij schotelt de lezer 59 wandelingen voor om hiervan te genieten. Negen stuks in de categorie 'moeilijk' (= geen hoogtevrees hebben), 30 routes zijn 'tamelijk moeilijk' (= maximaal 1100 hoogtemeters te overwinnen) en 20 'gemakkelijke' tochten, die zijn nergens gevaarlijk. Alle wandelingen gaan over paden, bijvoorbeeld lokale routes of LAW's en zijn gemarkeerd. Dat maakt het aanvaardbaar dat er geen aparte routebeschrijving is. De teksten bij de overzichtelijke kaartjes zijn een combinatie van route en markante punten. Geschreven in een heldere stijl met heel wat superlatieven. Alle wandelingen kennen daarnaast een kort overzicht, een hoogteprofiel en een begin- en eindpunt bereikbaar met het OV. Soms is dat gratis voor de vakantieganger. De gids heeft een handzaam, redelijk klein formaat. Het past in elke jas- of broekzak. Via de website zijn gps-gegevens te downloaden.

€ 16,95 uitgeverijelmar.nl

TeVoet 25 jaar: Jubileumroutes

Spoorpad Axel

Dit is de favoriete route van Chris Louwerse, aangeboden door hem als Jubileumroute. Ze is meer dan een mooie wandelroute. Ze laat zien wat TeVoeters motiveert en hoe ze zich inzetten voor meer wandelplezier. Het is een rondwandeling met start in Axel, een plaatsje in Zeeuws-Vlaanderen, gelegen aan de voormalige spoorlijn Mechelen (België) – Terneuzen. Chris heeft de route gemaakt naar aanleiding van de restauratie van een oud spoorviaduct in 2004. Er zou een toeristisch paadje bij komen, en dat bracht Chris op het idee om er een wandelroute van te maken, met aandacht voor meer overblijfselen van deze historische spoorlijn.

Spoorlijn Mechelen - Terneuzen

Op 26 augustus 1871 werd de spoorlijn Mechelen – Terneuzen ingehuldigd. Een icoon van het nieuwe industriële tijdperk: prestigieus en groots. Belangrijk zowel voor de Belgische industrie als voor de haven van Terneuzen en een belangrijk grensoverschrijdend project. Gustave Eiffel (van de Eiffeltoren) ontwierp de grote brug over de Schelde bij Temse. In 1912 werd bij Axel (Schapenbout) een viaduct gebouwd om het treinverkeer en het andere verkeer elkaar ongehinderd te laten kruisen. In 1951 stopte het personenvervoer, later ook het goederenvervoer. De spoorlijn werd ontmanteld en raakte in verval. Het is nu 150 jaar geleden dat de spoorlijn werd geopend. Dit wordt langs het hele spoortraject gevierd met allerlei evenementen, tentoonstellingen, en speculaas en een gelegenheidsbier met de naam 'Spoorzoeker'.

Het ontstaan van het Spoorpad en meer

Onder het viaduct werd met oud spoomateriaal een heuse overweg gereconstrueerd. Ook andere elementen van de oude spoorlijn werden in de route opgenomen. Veel instanties zoals de gemeente, het Waterschap, de VVV, Staatsbosbeheer, de provincie en diverse lokale organisaties werkten enthousiast mee aan de realisatie. Het pad werd in twee richtingen gemarkeerd en er kwam een folder. Maar de ambitie van Chris reikte verder. Bij de opening van het gerestaureerde viaduct op 18 februari 2005 sprak hij: "Deze route zou het begin kunnen

zijn van een wandelnetwerk in de hele gemeente of zelfs heel Zeeuws-Vlaanderen. Bij verschillende gemeenten zijn er al plannen voor andere routes, zoals Rondje Kreek, Otheense Kreek, route naar de Zwartenhoekse Zeesluis en een route over het eiland De Meyer. Deze routes kunnen in elkaar grijpen zodat een ieder via de tekens een nog langere route kan samenstellen." Inmiddels is de hele provincie Zeeland voorzien van een wandelroutenetwerk dat naadloos aansluit op het Belgische netwerk.

Het Spoorpad nu

Het is een mooie, zeer afwisselende route langs de overblijfselen van tram en trein in en om Axel. Maar er is meer te genieten. Je loopt door twee heel verschillende landschappen. Het noordwestelijke deel is open met veel vergezichten en dijken, waar je echt Zeeland kan beleven. Het zuidoostelijke deel is een bosgebied met smalle bospaadjes. Op de overgang tussen deze twee gebieden loop je langs de Axelse Kreek, een van de grootste krekken van Zeeuws-Vlaanderen.

Chris Louwerse en Alice Drenthe; foto's: Chris Louwerse

Om te lopen

Voor routebeschrijving, kaart en informatie over de 22 kijk- en aandachtspunten onderweg:

zie de website tevoet.nl>Wandelroutes>TeVoet jubileumroutes>Jubileumroute 25 Spoorpad Axel. Lengte route: 14 km, ongeveer 50% onverhard

Op dood spoor

Wandelen over oud spoor

Treinen fascineren. Heel veel mensen hebben 'iets' met treinen, als treinreiziger, treinspotter, modelspoorbouwer, treinfilmkijker, of vrijwilliger bij een van de stoomtreinmaatschappijen. Wist u dat er een Nederlandse Vereniging van Belangstellenden in het Spoor- en Tramwegwezen (NVBS, opgericht in 1931) bestaat, met 4400 leden en ruim 20 afdelingen? De geschiedenis van spoor en trein wordt actief levend gehouden. Oude stoomlocomotieven worden liefdevol opgeknapt en onderhouden en zijn een toeristische trekpleister.

In de loop van de tijd is een flink aantal spoorlijnen opgeheven. Een overzicht is te vinden in de onlangs verschenen Atlas van de verdwenen spoorlijnen in Nederland. Soms werden ze ontmanteld, soms omgebouwd tot fietspad (bv de Halvezolenroute) en soms werden ze geheel of gedeeltelijk 'teruggegeven aan de natuur'. Een aantal van deze oude spoortracés is te bewandelen. Boeiende routes, met vaak verrassende natuur, oude stationsgebouwen en ander spoomaterieel, en rijk aan verhalen. In dit artikel een paar mooie voorbeelden. Details van de routes met links naar informatie op internet zijn te vinden op de website van TeVoet onder Wandelroutes/Routes van anderen.

Route door de Meinweg: definitief gesloten voor treinen?

In 1879 werd de IJzeren Rijn geopend: een spoorlijn van de haven van Antwerpen naar het Ruhrgebied. Het Spoor Mechelen – Terneuzen (zie Spoorpad Axel, Jubileumroute 25), is ook deel van de IJzeren Rijn.

Een deel van de lijn loopt door Midden-Limburg (traject Budel – Weert – Roermond – Vlodrop). In 1991 wordt het goederenvervoer via de IJzeren Rijn gestopt en sindsdien rijden er geen treinen meer tussen Roermond en Dalheim, dat net over de grens bij Vlodrop ligt. Deze route, onlangs gepubliceerd door de Volkskrant als 2-daagse wandelroute, is 22 km lang, niet bewegwijzerd, soms goed begaanbaar, soms overwoekerd: beetje ruig dus. De route loopt door de Meinweg, een groot grensoverschrijdend Nationaal Park met een uniek terrassenlandschap. Onderweg passeer je het oude grensstation Vlodrop. De stationsgebouwen zijn afgebroken, maar café van Kempen met museale inrichting en Hotel St. Ludwig zijn er nog wel.

België wil de spoorlijn reactiveren. In 2003 heeft het Permanente Hof van Arbitrage uitspraak gedaan: België heeft recht op reactivering. Maar Nederland houdt vol: niet opnieuw treinen door dit Nationaal Park. Spoorlijn heropenen is te gevaarlijk voor wandelaar en natuur! Er wordt gezocht naar een alternatief.

Bellopad, een springlevend traject

Dit pad is 'volledig aangekleed', met gerestaureerde stationsgebouwtjes, pleisterplaatsen, evenementen (bv de Bello-safari, nog tot 14 oktober, Spoorhuis Vinkeveen) en een eigen website (www.bellopad.nl). De eerste helft van de route volgt de oude tramlijn Mijdrecht – Abcoude. Onderweg prachtige natuur (Demmerikse polder, Vinkeveense plassen en de Amstel) en historische bouwwerken (de stations Mijdrecht, Wilnis en Abcoude, het Spoorhuis Vinkeveen, het Gemaal De Ruiters en het Fort Abcoude). Het 19 km-lange pad is vernoemd naar de meest bekende locomotief op deze lijn, de Bello. De Bello rijdt nog steeds op de museum-spoorlijn van Enkhuizen naar Medemblik.

TeVoet heeft aan de wieg gestaan van deze route. Dankzij diverse acties van TeVoet in 2002 kwam er een brug die de spoordijk bij Wilnis toegankelijk maakte voor wandelaars. Later waren meerdere acties nodig om te voorkomen dat het mooie onverharde pad geasfalteerd zou worden.

Bellopad

Onthaasten op het Wandelspoor van Assen naar Stadskanaal

Ook de oude spoorlijn van Assen naar Stadskanaal is tegenwoordig een wandelroute. Een prima idee voor een paar dagen heerlijk onthaasten. De route is 30 km lang en vrijwel volledig onverhard. Je waant je terug in de tijd, wandelend door het Drentse landschap, met een mooie routebeschrijving, langs brinkdorpen en oude haltegebouwen. Je kunt stoppen in Gieten, of je route vervolgen naar Stadskanaal. Vanaf het eindpunt, station Stadskanaal, rijdt op sommige dagen de STAR-stoomtrein heen en weer naar Veendam. En je kunt in stijl, wel een beetje primitief, overnachten in een treinwagon op het sporeemplacement in Stadskanaal.

Alice Drenthe; foto: Fred Triep

Op pad met de NS

Hoe NS-wandelingen ontstaan

Sietske de Vet coördineert sinds 2015 de ontwikkeling van NS-wandelingen. Zij doet dit als freelance medewerker van Wandelnet. De vrijwilligers komen met ideeën en teksten, ze beschrijven de routes, en zetten ze uit en controleren ze. Sietske schept gunstige omstandigheden, ze stuurt de vrijwilligers aan. Wij spreken met haar over wat er allemaal komt kijken bij de ontwikkeling en het onderhoud van NS-wandelingen.

Sietske heeft ruime ervaring in de reiswereld als reisleidster bij wandelreizen. Twintig jaar geleden raakte zij betrokken bij Wandelnet bij het uitbrengen van Kosmos-wandelgidsjes, met name bij de redactionele kant van wandelgidsjes. Ze heeft aan veel LAW-gidsjes meegewerkt, van het beschrijven van de routes tot het schrijven van informatieve teksten. Als zpp-er schrijft ze nu over wandelen in de meest brede zin van het woord.

Ontwikkeling van routes

Er zijn 44 NS-wandelingen, ieder jaar komen er vier bij en gaan er vier af. Op elk moment kunnen er ideeën voor nieuwe wandelingen worden ingediend. Die kunnen komen van iedereen: mensen uit de regio, organisaties als de VVV's en andere instanties. Je kunt ze sturen naar de infobox van Wandelnet. Ze worden dan getoetst op een aantal kwaliteitscriteria. Een selectie legt Sietske voor aan de NS en dan komt men met een voorstel voor nieuwe routes. Het uitwerken neemt een half jaar tot een jaar in beslag, vooral afhankelijk van of een route al gemarkeerd is of dat er nieuw gemarkeerd moet worden. Meestal is een NS-wandeling een mix van een stuk LAW, Streekpad, klompenpad of tegenwoordig ook wel een stuk wandelnetwerk. Voor de ontbrekende stukjes (bijvoorbeeld van een LAW naar een wandelnetwerk) moet er apart gemarkeerd worden. Maar het gebeurt ook wel dat een NS-wandeling helemaal nieuw ontwikkeld wordt en dan wordt hij van A tot Z gemarkeerd. NS-wandelingen lopen niet altijd van station naar station. De NS zet vanaf dit jaar in op duurzaam vervoer, dus niet alleen vervoer per trein. Er wordt ook aangegeven hoe je naar een station kan komen: met een OV-fiets, met een deelauto, met de bus of de tram. In dat kader is het dus ook wel eens zo dat een NS-wandeling begint of eindigt bij een bushalte. Maar er is toch altijd wel een station op de route.

'Het bedje is volledig gespreid voor de wandelaars. Ze hoeven niet meer na te denken over waar de horeca is, waar de route begint, hoe lang hij is, waar je hem kan inkorten, hoe je terug kan reizen. Dat staat allemaal in de routebeschrijving.'

Kwaliteitscriteria

Een route moet aan een aantal criteria voldoen. De route moet verkeersveilig zijn: mensen moeten zo min mogelijk langs drukke wegen hoeven te lopen. Idealiter zijn de routes exclusief voor wandelaars. De routes zijn zo veel mogelijk onverhard, maar het is niet zo dat een route 90% onverhard moet zijn. En er moet variatie in de route zijn: een route wordt het meest gewaardeerd als je bijvoorbeeld eerst een stukje door het bos loopt, dan een stukje over de heide en dan een stukje langs de bosrand waarbij je uitkijkt op de weilanden. Liefst ook een stukje cultuur erin. Er zijn ook nog de stadswandelingen: voor Rotterdam, Den Haag en Amsterdam. Daar gelden uiteraard niet al deze criteria voor.

Lange Jaap, Den Helder

Het streven is om met de NS-wandelingen een landelijke spreiding aan te bieden, maar in het midden van het land worden veel meer NS-wandelingen aangeboden dan in het noorden of in het zuidwesten. In juni dit jaar is een nieuwe NS-wandeling in Zeeland gepubliceerd. Juist hier omdat er verder geen NS-wandelingen in Zeeland waren.

Informatie

'NS-wandelingen worden altijd op twee plekken aangeboden: ze staan op de site van de NS en ze staan op de site van Wandelnet. Daar kun je het volgende downloaden: de routebeschrijving, een kaartje en een GPS-track. En dan is er nog een vierde pijler: de markeringen die mensen in het veld

tegenkomen. Wij raden wandelaars altijd aan om niet blind te vertrouwen op maar één van die pijlers. Helaas zijn er nog best veel mensen die alleen op de markering lopen. Wij raden aan om vooral ook de beschrijving erbij te nemen. Want daar zeggen we bijvoorbeeld: “Let op, de eerst vijf kilometer volg je die-en-die LAW, dan moet je even de NS-markering volgen, waarna je overstapt op een klompenpad.” Als je dat niet weet, dan blijf je misschien twintig kilometer de LAW-markering volgen en zit je al lang niet meer op de NS-wandeling.’

Op het moment van dit interview werd er net een nieuwe wandeling aangekondigd: Duinen van Zoutelande van Vlissingen via Zoutelande naar Westkapelle. Eindelijk een NS-wandeling in de provincie Zeeland!

Controles

‘Alle routes worden op twee manieren gecontroleerd: actief en reactief. Actief betekent dat ik steeds controlerendes organiseer, waarbij de route wordt gelopen door een ervaren vrijwilliger van Wandelnet die de route niet kent. Die kijkt er dus op dezelfde manier naar als een wandelaar. De vrijwilliger loopt de hele wandeling, controleert het kaartje en de beschrijving en kijkt of de markeringen nog aanwezig zijn. Daarnaast is er een reactieve controle: wij krijgen meldingen als mensen iets tegenkomen onderweg: een blokkade of er ontbreekt een markering. Men kan dat doorgeven op <meldpuntroutes.nl>. Dat komt dan terecht bij vrijwilligers die het meldpunt bemensen. Zij geven de melding weer door aan de betreffende contactpersoon die meestal in de buurt woont van de route. Tot nu toe heb ik nog niet te maken gehad met opgeheven spoorwegovergangen. Maar ik ben er wel erg alert op bij het uitzetten van nieuwe wandelingen.’

Houdbaarheid van een NS-wandeling

‘In principe eigenlijk altijd. Hij blijft in het aanbod zitten totdat er een reden is om de route uit het pakket te halen. Als er vier nieuwe NS-wandelingen komen, dan vervallen er ook vier. Daarvoor zijn ook een aantal criteria: we kijken naar het aantal downloads van de wandeling. Heel weinig downloads betekent voor de NS heel weinig mensen die met de trein komen. Minstens even belangrijk zijn de reviews. Je kunt op

de site van Wandelnet een review achterlaten. Als die nogal negatief zijn, dan moet je jezelf achter de oren krabben of zo'n route moet blijven bestaan. Maar het kan ook zijn dat er gaandeweg iets veranderd is waardoor een route moet vervallen. De oudste NS-wandelingen zitten al dertig jaar in het pakket en die zijn ongekend populair: die gaan we er echt niet uithalen!’

NS-wandelingen belangrijk voor NS en Wandelnet

‘Voor de NS is dat om meer reizigers in de trein te krijgen, verspreid door het hele land, en beter gespreid over de dag. Wandelaars reizen meestal op andere tijden dan de werkende mensen. Vóór de coronatijd barstten de treinen uit hun voegen tijdens de spits, wandelaars vertrekken meestal ietsje later of ze reizen in de vakanties wanneer het doorgaans rustiger in de treinen is.’

‘En Wandelnet wil natuurlijk het wandelen stimuleren. NS-wandelingen worden vaak gelopen door iets minder ervaren wandelaars. Die wil Wandelnet kennis laten maken met het fenomeen LAW, streekpad of wandelnetwerk. En smaakt het dan naar meer, dan gaat er een wereld voor deze wandelaars open: er zijn zo veel LAW's en streekpaden! Maar het gaat vooral om het stimuleren van het wandelen in de breedste zin van het woord, en niet alleen om de producten van Wandelnet.’

Favorieten van Sietske

‘Ik heb natuurlijk een heel stel favorieten, maar wat ik echt wel een bijzondere wandeling vind, bijzonder in de zin dat hij mij heeft verrast, is de nieuwe NS-wandeling bij Den Helder. Die heb ik overigens zelf bedacht en uitgezet. Je hebt misschien de neiging om bij Den Helder meteen door te reizen naar Texel. Het verrassende van deze wandeling is dat je daar prachtig door de duinen loopt en over de dijk met uitzicht over de zee. Een andere favoriet voor mij is de Waterlinie Culemborg. Ik heb affiniteit met de Hollandse Waterlinie, daar schrijf ik ook vaak over. Die route komt langs een paar forten, je kunt met een pontje de Lek oversteken. Dat vind ik ook een prachtige route.’

José Noijons; foto's Wandelnet en Ad Snelderwaard

Arriva versus NS

De oude Zuiderzeedijk

In het coronavoorjaar 2020 verschenen er niet de gebruikelijke vier nieuwe NS-wandelingen. Het zou onnodige reisesjes kunnen aanmoedigen. Ook in het voorjaar van 2021 geen nieuwe routes. Dan maar eens een hele oude route proberen. De dijk is er nog, het station ook, alleen heeft NS de onrendabele lijn overgedaan aan Arriva.

Oud papier

Wie wat bewaart, die heeft wat. En wel een boekenplank met verouderde wandelgidsen en een schoendoos vol oude NS-wandelingen. De eerste benaming van deze routes (rond 1990) was 'natuurwandelingen van station tot station'. Een vouwblad met de routebeschrijving, de kaart en extra info op een zachtgroene ondergrond wijst de wandelaar(s) de weg. Dit blad was aan het loket (!) van het startstation verkrijgbaar. Gratis. Maar soms werd er wel naar het treinkaartje gevraagd. De wandeling uit 1992 getiteld Friese IJsselmeerdijk maakte deel uit van het Friese Kustpad (LAW 5-4). Nu -2021- heet dit pad Nederlands Kustpad (LAW 5-3) en is de route over de dijk ook onderdeel van het Zuiderzeepad (LAW 8). Je loopt van Stavoren tot Hindeloopen (11 km) of tot Workum (16,5 km).

Starum (Stavoren)

Vanuit het Noord-Hollandse West-Friesland is er een prachtige verbinding om de Zuidwesthoek van Friesland te bereiken: de veerboot van Enkhuizen naar Stavoren. De MS Bep Glasius brengt je licht schommelend en met heel veel fietsers aan boord naar het historische havenstadje. Bij aankomst is er geen ontkomen aan: de Vis wacht ons op. Deze fontein is zo prominent aanwezig dat 'het Vrouwtje van ...' er volledig bij in het niet verdwijnt.

Vanaf het treinstation (meer een halte) is de opstap naar de dijk snel gevonden en dan ben je in een andere wereld. Gras onder je voeten, het geklots van de zee, de wind om je oren, schreeuwende meeuwen, een windmolenpark aan de einder

Oude vuurtoren

De Vis voor Starum, Mark Drion

en een zeilbotenvloot op het water. Heb je hier genoeg van, dan kun je altijd nog verder over het fietspad onderaan de dijk.

Hylpen (Hindeloopen)

De routebeschrijving doet je de dijk verlaten om het stadje te doorkruisen. Koers af op de Grote Kerk om daar de rug te rechten op de houten banken. Sla daar de hoek om en verwonder je over de fontein, eigenlijk meer een sculptuur, van de Chinese Shen Yuan. Zij liet zich inspireren door het stadswapen: een levensboom geflankeerd met een hert en een hinde.

Fontein Flora & fauna in Hylpen, Shen Yuan

Het levendige stadje telt talloze bruggetjes en herbergt ook een bijzonder museum: het eerste Friese schaatsmuseum, met de complete geschiedenis van de tocht der tochten. En een restaurant.

Na de grote jachthaven gaat de route weer verder over de dijk met de vele hekjes, maar dan meer landinwaarts tot de monding van It Soal (Het Zool). Aan de overkant ervan is een heus zandstrand te vinden met enthousiaste kitesurfers. De wandeling volgt nu de oever van It Soal tot aan de schutsluis van Workum. De huiszwaluwen verwelkomen je in grote getale.

Zicht op Workum

Monnik Uffing

Warkum (Workum)

Deze plaats, Kunst- en Beeldenstad genoemd door de wethouder van Cultuur, is beduidend groter (4500 inwoners t.o.v. 1000) dan de vorige twee. Hier ook veel meer stadse allure. Op weg naar de Merk (Markt), overladen met terrassen, kom je langs het strenge beeld van monnik Uffing, geboren in 965. Hij heeft ervoor gezorgd dat de stad gedateerd kon worden. Het bronzen beeld van Sofie Hupkens misstaat niet voor het Museum Warkums Erfskip.

Bekend is zeker het Jopie Huisman Museum, met werk van de oudijzer- en lompenkoopman die je kan ontroeren met zijn schilderijen. Daarnaast telt Workum nog zeker een dozijn ateliers en galerieën. Kenmerkend voor alle drie de stadjes is de veelheid aan kleine winkels met vintage-kleding en de boekenkastjes met gratis boeken.

De fontein van de 11fountains is ook hier achter de Grote Kerk te vinden. En zoals je een fontein graag ziet: hij spuit op onverwachte momenten. Een plezier voor kinderen en ook voor honden.

De woeste leeuwen van Warkum, Cornelia Parker

Drylst (IJlst)

Op het station van Workum vertrekt de Arriva-trein naar Leeuwarden, of terug naar Stavoren. Maar als je een vierde fontein aan je lijstje wilt toevoegen, dan kun je nog even

door naar IJlst. Deze landelijke route (wel veel fietspad) voert langs een aantal 'brekken', dat zijn wateren die door erosie of vervening zijn ontstaan. Friesland - waterland toont zich. Lopend (20 km) over het Groot-Frieslandpad of met de trein. De plaats van de fontein lijkt niet aantrekkelijk - vlakbij molen De Rat - maar de uitvoering is overweldigend. Nog zeven stuks te gaan.

Onsterfelijke bloemen in Drylst, Shinji Ohma

Een Elfstedentocht

In 2018 was Leeuwarden-Fryslân de Culturele Hoofdstad van Europa. Onderdeel van deze manifestatie was het plaatsen van een fontein in elk van de Friese elf steden: 11fountains. Iedere stad met zijn eigen verhaal in zowel het Nederlands, het Fries en het Engels. Ook zonder vrieskou is er alle aanleiding om de tocht langs de steden te maken. De website <11fountains.nl> geeft info en suggesties voor wandelingen.

Om te lopen

Oude NS-wandelingen leven voort onder de naam OV-stapper en zijn bij <Wandelnet.nl> te vinden. Vreemd genoeg deze wandeling niet. Omdat NS er verdween? Gelukkig is er <wandelzoekpagina.nl>, zoek op Friese IJsselmeerdijk (1997) en de routebeschrijving komt tevoorschijn. Deze is prima bruikbaar. De route is wit-rood gemarkeerd want zij vormt onderdeel van het Zuiderzeepad en het Nederlands Kustpad. Start bij treinstation Stavoren, eindpunt is station Workum. Bij beëindiging in Hindeloopen toont een wegwijzer hoe je naar het station kunt lopen. De wandeling van Workum naar IJlst is onderdeel van het Groot-Frieslandpad (LAW 14), helaas veel fietspad, maar wel gemarkeerd. Nog meer lopen in Friesland? Denk aan het Odulphuspad of het Elfstedepad.

Constance Kemperman, tekst en foto's

Rondje om Garderen

Pareltjes van de Midden-Veluwe

De Veluwe is het grootste en een van de mooiste natuurgebieden van Nederland. En ook een grote toeristische attractie. De schoonheid beperkt zich niet tot de toeristische hotspots; juist naast de gebaande paden is veel moois te ontdekken. Deze wandeling laat je bijzondere zaken zien zoals Doodijskuilen, Woeste Gronden, Dansende Bomen en Boombossen. Ook grootse uitzichten, uitgestrekte bossen, glooiende heidevelden en tekenen van historische, menselijke bewoning: het resultaat van zo'n 200.000 jaar inwerking van natuur en mens.

Weids uitzicht

Het Veluwse landschap is gevormd in de voorlaatste ijstijd, het Saalien, zo'n 125.000-200.000 jaar geleden. Het landijs vanuit Scandinavië schoof met grote uitlopers door tot zo'n beetje waar nu de Rijn ligt. Daarbij stuwden ze rivierafzettingen van zand en grind opzij en vooruit en vormden zo stuwwallen van honderden meters hoog, tientallen kilometers lang en kilometers breed.

Het Houtdorperveld

In de loop der eeuwen zijn de stuwwallen door erosie veel lager geworden, maar op het Houtdorperveld kun je je met enige fantasie een beeld vormen van hoe het er uitgezien moet hebben. Je staat op de westelijke Veluwse stuwwal (die globaal loopt van Ermelo tot net voorbij Garderen) en hebt een kilometersver uitzicht over het door het ijs uitgesleten dal naar de oostelijke wal. Dit veld vormt samen met het aanpalende Speulderveld het grootste aaneengesloten heidegebied van Nederland. Het geeft een goed beeld van hoe de 'woeste gronden' (zie verder) er destijds hebben uitgezien.

Doodijskuilen

Bij het terugtrekken van het ijs braken grote brokken van de uitlopers af, soms honderden meters lang en tientallen meters dik en breed. Deze brokken bleven in het landschap achter om daar vervolgens als het ware te worden ingepakt in het

sedimentair materiaal dat met het smeltwater meekwam. Toen de brokken uiteindelijk ook smolten bleven grote kuilen in het landschap achter: de doodijskuilen. De wandeling brengt je in de buurtschap Ouwendorp langs De Del, de grootste doodijskuil van Nederland.

Doodijskuil

Ontstaan van buurtschappen

Ouwendorp is bijzonder omdat het een fraai voorbeeld is van hoe de bewoning zich hier heeft ontwikkeld. Na de IJstijden en het daaropvolgende toendraklimaat was een kaal en onherbergzaam landschap overgebleven. Langzamerhand werd het warmer waardoor vegetatie mogelijk werd. Op de schrale en waterdoorlatende zandgrond groeiden vooral dennen en berken, op iets vruchtbaardere grond (met leem en klei) ontwikkelden zich beuken en eiken. Uiteindelijk was de Veluwe bedekt met uitgestrekte wouden waarin volop dieren leefden (en leven) als everzwijnen, reeën, herten, eekhoorns en wolven. Ook veel vogels o.a. buizerds, zwarte en groene spechten en valken.

De eerste mensen vestigden zich hier zo'n 5000 jaar geleden. In de bossen leefden veel dieren dus vlees was er volop, maar op de schrale en droge gronden was de landbouw kleinschalig. Samen zorgde dit ervoor dat zich geen grote leefgemeenschappen konden vormen.

Buurtschap Ouwendorp

De hele Veluwe was bezaaid met kleine buurtschappen rond venntjes, plekken waar leemafzettingen zorgden voor een water ondoorlatende bodem. Elke buurtschap had zijn eigen begraafplek in de vorm van een grafheuvel. Het grote aantal

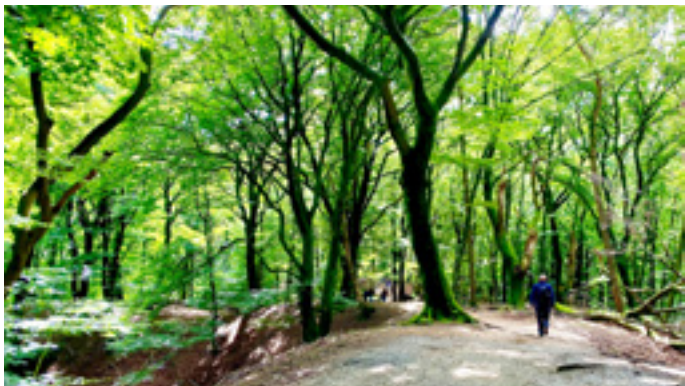
daarvan verspreid over het hele gebied laat zien hoezeer die buurtschappen verspreid lagen.

Ouwendorp is zo'n buurtschap. Het ligt in de buurt van een (inmiddels drooggevalen) vennetje, dicht bij bossen, met enkele landbouwwelden rondom. Even buiten het dorp liggen de grafheuvels op landgoed 't Sol.

Woeste gronden

In de 17e eeuw gebeurde er iets ingrijpends. De VOC had voor de scheepsbouw zoveel hout nodig dat overal in Nederland bossen met geschikt hout werden kaalgeslagen. Ook de Veluwe ontkwam niet aan dat lot. Na de kaalslag resteerden 'woeste gronden': grote gebieden schrale grond, met kleine bosschages en zandverstuivingen. Zo'n gebied werd onleefbaar, de mensen trokken weg.

Het zand van de verstuivingen op die woeste gronden werd regelmatig weer verder geblazen, zodat de heuvels nooit (erg) hoog werden. Dat was anders als er een oude bospartij in de weg stond: het zand werd dan tegengehouden door de bomen. Zo ontstonden de Garderense Duinen, een duinenrij in het midden van het Speulderbos.

Speulderbos met dansende bomen

Bos met de Dansende Bomen

Hier en daar hadden grotere bospartijen de kaalslag overleefd, bijvoorbeeld als ze in particulier bezit waren, zoals het Speuldersbos. Samen met het naastgelegen Sprielderbos vormt dit een boombos: een bos waarvan de bomen niet grootschalig zijn aangeplant maar op natuurlijke wijze tot ontwikkeling zijn gekomen. Omdat ze nooit volledig zijn gekapt behoren ze tot de oudste bossen van Nederland. Er werd wel hout uit gehaald voor dagelijks gebruik. Rechte en voldoende dikke stammen hadden de voorkeur. De magere en kromme beuken en eiken bleven over. Het resultaat daarvan kun je goed zien net ten noorden van Garderen, in het 'Bos met de Dansende Bomen'.

Herbebossing en landgoederen

In de 19e eeuw besloot de Staat als werkverschaffing de woeste gronden te gaan herbebossen. De situatie voor de bewoners werd hierdoor verbeterd en het verkregen hout kon profijtelijk worden gebruikt. De opkomende mijnindustrie

had immers veel hout nodig. De wandeling brengt je door de voormalige Boswachterij Garderen. Te zien is daar dat de herbebossing oorspronkelijk op industriële wijze plaatsvond: snelgroeïende exotische bomen werden strak in het gelid in lange rijen aangeplant. Inmiddels wordt er naar gestreefd de oorspronkelijke biodiversiteit te herstellen door meer inheemse soorten aan te planten.

Veel herbeboste gebieden kwamen in particulier bezit in de vorm van landgoederen. Die werden niet alleen gebruikt voor de bosbouw. De nieuwe eigenaren richtten ze ook deels in als 'lustoord': een gebied om te genieten van de natuur en het buitenleven. Zo ook Landgoed 't Sol, deels bebost met een parkachtige aankleding en arboretum. Op het hoogste punt heb je een fraai uitzicht over het park, met een doorkijkje naar de Garderense Enk en de Garderense molen.

De Veluwe trekt al eeuwen wandelaars. Zo ook in 1880 de toen 20-jarige Frederik van Eeden.

Om gezond en opgeruimd te blijven hebben wij dennengeur en wilde bosschen hoog noodig. Ongelukkig de mensch, die op stoelen en banken, al is 't ook met groene kussen, zijn leven slijt en vergeet dat het leven der menschen niet kan worden afgescheiden van het leven der natuur.
Frederik van Eeden (1860-1932)

Tekst en foto's: Jos van der Heide; met dank aan de voorlopers Saskia en Kees Paalman

Om te lopen

Een meer uitgebreide versie van dit artikel en de routebeschrijving is te vinden op de website <tevoet.nl>wandelroutes>TeVoetwandelroutes>route 026. Begin- en eindpunt is Garderen. De route is ca 18 km lang, waarvan ± 90% onverhard. Honden mogen mee, grotendeels mits aangeliind. De paden zijn overal goed begaanbaar, maar je komt stukjes mul zand tegen. En je gaat door een paar zandafgravingen van ca 10-15 m diep met steile hellingen. Onderweg vrijwel geen horeca; wel genoeg in Garderen zelf.

Regionieus

Dreigende fietspadisering in Noord-Holland

Wandelaars hebben het Wandeloverleg NH (WO NH) via Wandelnet gealarmeerd over een geval van dreigende fietspadisering in West-Friesland. Het gaat om de Zuiderwijmers/Zuiderlandweg tussen Wijmers en Schellinkhout, een eeuwenoud grasdijkje met voetpad van bijna 3 km lang (foto boven). Het is een bijzonder kapitaal bezit, zeker in een regio waar onverharde paden schaars zijn. Het vertegenwoordigt ook een belangrijke cultuurhistorische waarde. Het pad maakt deel uit van het nog niet lang geleden tot stand gekomen gemarkeerde wandelnetwerk. We mogen blij zijn dat alerte aanwonenden in het geweer kwamen, o.a. met een handtekeningactie. WO NH heeft per brief het belang van het grasdijkje voor wandelen bij het gemeentebestuur benadrukt en ondersteunt de petitie om dit juweel van een onverhard pad te behouden. Wil je de petitie tekenen google dan op: gemeente Drechterland behoud van natuurlijk wandelpad.

Jeroen Jacobse, regio Noord-Holland

Gelderse zandweg gered

In de Achterhoek bestaan nog veel zandwegen. Vaak oude hessenwegen, rustig om te lopen, af en toe wat stoffig na een passerend voertuig én fijn voor de natuur. Steeds meer lopen deze zandwegen gevaar om (deels) verhard te worden. Neem nu de zandweg tussen Epse en Harfsen (ten oosten van Deventer). De provincie Gelderland was van plan daar een fietspad overheen te leggen. Een stevige actie van buurtbewoners heeft dit echter weten te voorkomen. Twee jaar geleden startte de provincie een onderzoek naar verbeteringen aan de provinciale weg tussen Deventer en Lochem. Daarbij keek zij ook naar mogelijkheden om die weg voor fietsers veiliger te maken. Eén van de alternatieven is het verplaatsen van het fietspad van de hoofdweg af naar een parallelle zandweg (Oude Lochemseweg) in het naastgelegen bos. In mei 2019 werden op een inloopavond de alternatieven gepresenteerd. Voor het alternatief over de zandweg zou verbreding noodzakelijk zijn en zou een 2,5m breed fietspad moeten worden aangelegd, uitgevoerd in beton en asfalt.

Voor de bewoners langs de weg reden om in het geweer te komen. Volgens hen zou dit alternatief het juist voor wandelaars, fietsers en bewoners onveilig maken, schade aan de natuur veroorzaken (verstoring reptielen, beschadiging boomwortels, extra CO2) en aan de oude hessenweg het cultuur-historische karakter ontnemen.

De buurtbewoners hebben daarop een comité opgericht. Het comité bestookte tijdens verschillende bijeenkomsten en ook telefonisch de gemeente, provincie en projectontwikkelaar met kritische vragen en argumenten. Ook zijn met wethouders wandelingen georganiseerd. Een website <zandwegblijft.nl> is gebouwd met daarin onder andere een petitie 'Red de zandweg' om zoveel mogelijk medestanders te krijgen. Die is inmiddels door ruim 1400 mensen ondertekend. De petitie is aan het provinciebestuur aangeboden. Daarnaast zijn brieven verstuurd aan de pers. Op televisie en in landelijke en regionale dagbladen zijn artikelen verschenen. Het comité heeft ook een aantal natuurbeschermingsorganisaties (Vogelwerkgroep IJsselstreek, Natuurmonumenten) en ook het Wandeloverleg Gelderland bij hun strijd betrokken. Allemaal om de verstoring van de rust in het Epserbos te voorkomen. Dat heeft geholpen! De provincie Gelderland heeft in juni laten weten dat het de grote weerstand van omwonenden heeft meegewogen in het besluit om de fietsverbinding op de provinciale Lochemseweg zelf te verbeteren. De zandweg wordt met rust gelaten.

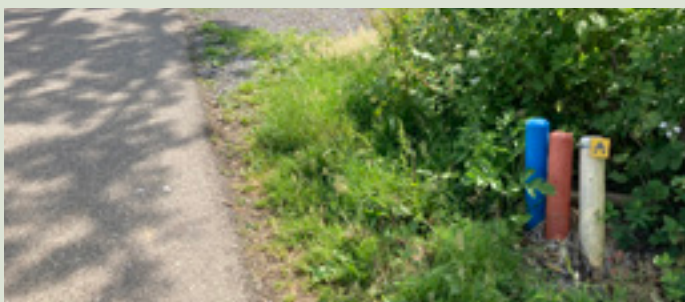
Nico Vlasveld, regio Gelderland

Gevraagd: versterking van redactie Lopend Vuur en website

Binnen de redactie van Lopend Vuur is door het vertrek van José Noijons een vacature ontstaan. Vind je het leuk om mensen te interviewen en boeiende artikelen over wandelen te schrijven? Dan komt de redactie graag met je in contact. Ook de redactie van de website van TeVoet kan nog verdere versterking gebruiken. Wil je helpen met het maken van Lopend Vuur? Of bij het beheren van de inhoud van de website? Stuur dan een mail naar <secretaris@tevoet.nl>.

'Knopen Lopen' in Limburg

Zuid-Limburg heeft al sinds 1975 een gemarkeerd wandelroutenet. Vanuit diverse plaatsen zijn rondwandelingen gemarkeerd met gekleurde paaltjes (zie foto). Deze routes zijn op een geografische kaart van 1:25.000 ingetekend, waarbij de kleuren van de paaltjes overeenkomen met de kleur van de getekende lijnen. Op 127 startlocaties staan infoborden over de routes. De routes worden onderhouden door de diverse gemeenten, de (intussen 4) wandelkaarten van Zuid-Limburg door het Routepunt Zuid-Limburg. De coördinator van Routepunt (Herman Wehkamp) heeft de afgelopen jaren de bestaande routes ingevoerd in het programma Routeyou, coördineert het Meldpunt over afwijkingen bij de wandelroutes en heeft nauw overleg met de gemeentelijke beleidsmedewerkers Toerisme en Recreatie. In december 2019 heeft TeVoet Limburg een brief gestuurd naar de Provinciaal gedeputeerde Economie, Toerisme, Recreatie om het belang van een wandelknooppuntennetwerk te benadrukken en de subsidieaanvraag te ondersteunen.

Zestien gemeenten tekenden in maart 2021 de Samenwerkingsovereenkomst 'Knopen Lopen'. De Provincie Limburg was bereid te investeren in een nieuw netwerk, mits alle betreffende gemeenten dat ook deden. De gekleurde paaltjesroutes worden vervangen door knooppunten met nummerbordjes (sober maar doelmatig). Het knooppuntennetwerk Zuid-Limburg zal aansluiten op de wandelnetwerken van Echt-Susteren en de Voerstreek, en de routenetwerken Kreiz Aachen en Aachenerwald. De gemeenten worden eigenaar van de hardware van de trajecten, de software blijft bij het Routepunt Zuid-Limburg. Momenteel wordt het project aanbesteed. Herman Wehkamp voert overleg met de stakeholders zoals regio-contactpersoon TeVoet, provinciaal belangenbehartiger Wandelnet en Jos Wlazlo, die veel rondwandelingen met horeca heeft beschreven voor Zuid-Limburg. In het najaar zullen we vanuit TeVoet en Wandelnet (= Wandeloverleg Limburg) weer overleg hebben met Herman Wehkamp. Voor die tijd hopen we te weten met welke routeplanner geselecteerd kan worden op bijv. grotendeels onverhard. Als jullie adviezen hebben voor het nieuwe knooppuntennetwerk, stuur ze dan naar <limburg@tevoet.nl>.

Diny van Faassen, regio Limburg

Aardpeer

Is dat niet topinamboer, die knolgroente met een zoetige en nootachtige smaak? Ja, maar hier gaat het om een recent initiatief: 'Aardpeer'. Doel daarvan is de uitgifte van obligaties om landbouwgrond betaalbaar te houden voor groene boeren. Waarom deze naam? Ze leggen het zelf uit: "Omdat 'aard' verwijst naar de aarde, en 'peer' naar 'toffe peer'. Je bent een toffe peer als je goed voor de aarde zorgt. 'Peer' verwijst ook naar het Engelse woord *peer*, dat 'gelijke' betekent. Burgers, boeren en bedrijven – ze zijn elkaars *peers* als het om gezonde grond gaat. Ten slotte: een aardpeer is, behalve een vergeten groente, een oersterke woekeraar. We hopen dat onze beweging net zo zal groeien. Eén van de grootste obstakels voor natuurvriendelijke bedrijven is het vinden van betaalbare landbouwgrond. Voor veel boeren zijn de grondprijzen te hoog; de opbrengsten staan niet in verhouding tot de waarde van de grond. Om de boeren tegemoet te komen, is 'Aardpeer' opgericht."

Is 'Aardpeer' geen vreemde eend in wandelland? Ben Rutten (TeVoet Friesland): "Ja en nee. Wandelaars hebben belang bij een mooi en toegankelijk landschap. Dat wordt op dit moment vooral gebruikt en steeds grootschaliger ingericht voor landbouw. De landbouwsector zal meer groene diensten moeten gaan leveren zoals beheer van het landschap. Je ziet al dat vernieuwende boeren meer open staan voor een beter toegankelijk boerenland. 'Aardpeer' is gebaseerd op vrijwilligheid en dat levert meer gemotiveerde boeren op. Het initiatief is een stap in de richting waar wij indirect als wandelaars ook veel belang bij hebben."

De voorzitter van TeVoet heeft inmiddels namens de vereniging het 'Samen voor grond-manifest' op de website van 'Aardpeer' ondertekend. Onder het motto: In een toegankelijk en fraai landschap kunnen boer en (wandellende) burger elkaar vinden voor een gezonde wereld. Misschien zijn er leden van TeVoet die nog een volgende stap willen zetten door ook een obligatie via 'Aardpeer' te kopen. Voor meer informatie: <aardpeer.nl>.

Jan Rijnsburger

Op zoek naar een boeiend cadeau?

Geen idee wat je dit keer je partner, familielid of vriend(in) cadeau kunt geven. Doe een jaarlidmaatschap van TeVoet cadeau voor maar € 12,50. Stuur een mail met de gegevens van de ontvanger naar <ledenadministratie@tevoet.nl>. Hij of zij is daarna een jaar lid van de vereniging en ontvangt de volgende drie nummers van Lopend Vuur.

Nieuw in de Brabantse Biesbosch

Twee projecten hebben gezorgd voor verrassend nieuwe wandelmogelijkheden in de Brabantse Biesbosch. Het ene project, *Land teruggeven aan de natuur*, heeft een mooi gebied ontsloten wat ik hier maar noem Jantjesplaat en Deeneplaat (het westelijke deel). Het tweede project, *Ruimte voor de rivier*, heeft het poldergebied Noordwaard op de schop genomen, waardoor hele stukken bij hoog water onder kunnen lopen en waardoor er nieuwe wandelroutes mogelijk worden (het oostelijke deel). Beide gebieden zijn nu opgenomen in het wandelroutenetwerk van Brabant.

Het hele gebied was tot 1421 een landbouwplaat, de Grote Waard. De St. Elisabethsvloed heeft het overspoeld en veranderd in een binnenmeer met getijdenwerking. Door aanslibbingen en bedijkingen is het geleidelijk weer in cultuur gebracht. In 1885 is een deel van het krekensysteem uitgediept tot de Nieuwe Merwede, een rechtstreekse verbinding van de Waal met het Hollands Diep. In het begin van de 21e eeuw ontstonden er plannen om van al die poldertjes weer natuur te maken.

In 2007 is besloten om de Noordwaard te ontpolderen en tot een van de grootste projecten te maken van *Ruimte voor de rivier*. Aan de noordzijde is de dijk van de Nieuwe Merwede over een lengte van 2 km afgegraven. Bij hoge waterstanden stroomt dan het gebied in NO-ZW richting mee met de rivier. Oostelijk en westelijk van het doorstroomgebied zijn een paar polders intact gebleven voor akkerbouw, maar het doorstroomgebied zelf is nu een mooi wandelgebied over onverharde kades met overal water, veel bloemen, watervogels, oerrunderen en -paarden, en vrijwel geen bomen. De opheffing van een aantal boerenbedrijven heeft veel tijd en emoties gekost. Daardoor

hebben Harry Benschop en ik namens TeVoet de nodige moeite moeten doen om onverhard wandelen erkend te krijgen. Maar we zijn niet ontevreden met wat bereikt is. Hoewel, op het laatste moment moesten toch nog twee onverharde trajecten uit het netwerk geschrapt worden. Het andere gebied strekt zich van NO naar ZW uit tussen de Nieuwe Merwede en het Gat van den Kleinen Hil. Het is in de afgelopen decennia door Staatbosbeheer ontwikkeld tot prachtige natuur. Er zitten twee mooie oude stukken Biesbosch in: de Jantjesplaat en de Deeneplaat. De laatste was alleen per boot bereikbaar maar dankzij fondswerving van TeVoet is er een bruggetje gebouwd waardoor het nu over land toegankelijk is. De rest van het gebied bestond uit weilanden die nu omgevormd zijn tot een waterrijk vogelgebied. Je kunt hier het 'nieuwe Biesboschgevoel' krijgen. Ik ben heel benieuwd hoe het gebied zich gaat ontwikkelen, qua natuur en beleving.

Op <tevoet.nl> kun je onder tabblad Wandelroutes/TeVoet wandelroute 025 een aantal suggesties voor wandelingen in het gebied vinden.

Michiel van Mourik Broekman

10% KORTING
op uw Wandeluitrusting

Voor leden
van:

Bij uw wandelspecialzaak

Antilope Outdoor
Cortgene 9, Alblasserdam
078 - 785 03 51
www.antilopeoutdoor.nl

Deze bon is geldig tot 31 December 2022